

در جوانی درخشید و رفت

نگاهی به بخشی از آثار تئاتری زنده‌یاد رضا سعیدی در مشهد

سید جواد اشکذری

او در سال ۱۳۳۸ در مشهد زاده شد. در یازده سالگی به مرکز آموزش تئاتر مشهد رفت. در پانزده سالگی کارش را به طور حرفه‌ای آغاز کرد. بیست سالش نبود که در تئاتر مشهد به عنوان یک بازیگر کارگشته مطرح شد. در بیست و سه سالگی به جشنواره تئاتر فجر رفت و در همین سن و سال بود که در پست بازیگری به استخدام اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی خراسان رضوی درآمد. در بیست و چهار سالگی جایزه بازیگر برگزیده را از رویداد ملی فجر گرفت. او در ابتدای دهه ۷۰ به تهران مهاجرت کرد و در آثار بسیار سینمایی و تلویزیونی هنرنمایی کرد و در چهل و شش سالگی در روز یکشنبه ۴ آذر ۱۳۸۴ سر صحنه فیلم برداری مجموعه تلویزیونی «بوی گل های وحشی» به کارگردانی حسینعلی لیلستانی در نامسر دچار حمله قلبی شد و پس از انتقال به بیمارستان سجاد رامسر درگذشت. زنده‌یاد رضا سعیدی در مشهد آثار بسیاری در عرصه تئاتر بازی کرد و روی صحنه برد که در این نوشتار به برخی از مهم ترین آن ها نگاهی گذرا داریم.

- «گلارگته»؛ آغاز هنرنمایی یک جوان ۲۲ساله

از مطرح ترین تئاترهای رضا سعیدی در اوایل انقلاب اسلامی می توان به حضورش در سه گانه «گلارگته»، «خانات» و «مظلوم پنجم» اشاره کرد. نمایش «گلارگته» اولین اثر رضا صابری به عنوان نویسنده و کارگردان است که بعد از انقلاب اسلامی شکل گرفت و توانست پایانی برای دوران رخوت در تئاتر مشهد باشد. «گلارگته» اولین تجربه در حوزه تئاتر آرمان گراست که در شروع جرقه های انقلاب و در فضای معشوش و نامناسب سیاسی نوشته شده و در زمانی که مرکز تئاتر مشهد به دلیل جهت گیری های چشم بسته تعدادی از هنرمندان تئاتر مشهد تعطیل شد. در آذرماه سال ۱۳۶۰ در خانه نمایش مشهد به اجرا درآمد و بعد از مدتی در تئاتر ملی صحنه رفت. زنده یاد سعیدی در حالی که ۲۲سال بیشتر نداشت، یکی از نقش های اصلی و بازی های ماندگارش را به نمایش گذاشت.

- عشق پرویز پرستویی به بازیگر «خانات»

اما دومین حضور زنده یادسعیدی در آثار رضا صابری به تئاتر «خانات» برمی گردد که به نوعی دومین تجربه او در حوزه تئاتر آرمان گرا هم می باشد. «خانات» حدیث مقاومت مردم درمقابل رژیم ستم شاهی است که صابری با بهره وری از اصول و قواعد تعزیه، آن را تنظیم کرده است. سعیدی در کنار بهترین بازیگران آن زمان تئاتر مشهد در این نمایش آنچنان درخشید که بسیاری از بزرگان تئاتر کشور آینده خویی را برایش متصور شدند. پرویز پرستویی، بازیگر برجسته تئاتر، تلویزیون و سینمای کشور، درباره بازی رضا سعیدی گفته است؛ «اولین بار که او را در جشنواره تئاتر فجر، هنگام بازی در «خانات» دیدم، با خودم گفتم، بازیگر بزرگی است. سال ها بعد که به تهران آمد، بسیار خوشحال شدم، گفتم می آید تا عرصه خوبی را طی کند. با اینکه خیلی با هم رفافت نداشتیم و فقط در خانه نمایش اداره تئاتر یکدیگر را می دیدیم، اما عاشق رضا بودم.»

«افتخار قرینی عباس «مظلوم پنجم» در جشنواره فجر تئاتر «مظلوم پنجم» سومین اثر رضا صابری به عنوان کارگردان و رضا سعیدی به عنوان بازیگر در بعد از انقلاب اسلامی هم به شمار می آید. سعیدی برخلاف «خانات» که نقش یکی از روستاییان را بازی می کرد، در «مظلوم پنجم» نقش عباس، عکاس دفاع مقدس را بازی می کند. این اثر که در حدود اواسط جنگ تحمیلی روی صحنه رفت، توانست تا سال های متمادی به عنوان یک الگو در عرصه تئاتر دفاع مقدس سر زبان اهالی فرهنگ و هنر کشور باشد. سعیدی «مظلوم پنجم» در سال ۱۳۶۲، در دومین جشنواره سراسری تئاتر فجر درخشید و توانست رتبه دوم بازیگری را کسب کند. همچنین حسین فرخی در بخشی از کتاب «نمایشنامه نویسی در ایران» که به تحلیل نمایشنامه «مظلوم پنجم» پرداخته، نوشته

رضا سعیدی (نفر وسط) در کنار رضا صابری و محمد الهی

رضا سعیدی (اولین نفر از سمت راست) در پشت صحنه ی نمایش

است؛ «مظلوم پنجم» را می توان به جرئت از برترین آثار نگاشته شده در زمینه جنگ تحمیلی دانست. صابری می خواهد پیوندی اسطوره‌ای و حماسی بین عباس نمایش «مظلوم پنجم» و «ابوالفضل العباس^(ع)» به وجود بیاورد و دست بریده آن حضرت نشانه مشترک این پیوند است.»

- در مسیر کارگردانی در «فجر»

اما سومین حضور رضا سعیدی در جشنواره ملی تئاتر فجر بعد از «خانات» و «مظلوم پنجم» به عنوان بازیگر، برای اولین بار بانمایش «در شهر خبری نیست» به عنوان کارگردان در سال ۶۳ رقم خورد. این تئاتر به نویسنده گی رضا رهگذر کاری از گروه تئاتر سازمان عقیدتی سیاسی ناجا بود که در بخش میهمان جشنواره در آمفی تئاتر پایگاه هوایی دکتر علی شریعتی مشهد روی صحنه رفت. «در شهر خبری نیست» داستان مرد شیدای است که وارد روستایی می شود و با بهره جویی از یک دستگاه شهر فرنگ اموال مردم روستا را چپاول می کند و در نهایت به اربابی روستا می رسد.

- بنیان گذار تئاتر فرمالیستی

در سال ۶۴، مرحوم سعیدی با نمایش «یادبان» در چهارمین جشنواره تئاتر فجر حضور پیدا می کند. او در

بازی مقابل دوربین مشه‌دی‌ها

رضا سعیدی را با فیلم های «مارمولک»، «دیوانه ای از قفس پرید» و سریال های «پروانه های نویسنده»، «ولایت عشق» و «تنهاترین سیردا» می شناسند اما او قبل از اینکه به تهران برود در آثار حرفه‌ای های کشور حضور پیدا کند. در مشهد چند فیلم و سریال بازی کرد که در روند فعالیت های حرفه‌ای اش تأثیرگذار بودند. سعیدی قبل از سال ۶۴ که در سریال «روایت عشق» به کارگردانی علاءالدین رحیمی و انوشیروان ارجمند هنرنمایی کند، در دو سریال کمتر شناخته شده تلویزیون به نام های «روژان» و «دوباره زندگی» نقش هایی ایفا کرده بود. او در «روایت عشق» در نقش «ابن زیاد» ظرفیت های هنری خود را نشان داد که با صدای حسین عرفانی از شبکه یک پخش شد. این مجموعه تلویزیونی، اولین سریالی است که بعد از انقلاب اسلامی درباره حوادث قیام عاشورا و نبرد کربلا ساخته شد. زنده یاد سعیدی در سال ۶۶ در فیلم «زمزمه» در مشهد مقابل دوربین خسرو ملکان رفت و با ایفای نقش حمید در کنار بازیگران دیگری چون رضا صابری و مهدی صباغی بازی کرد. سعیدی در فیلم، نقش راننده وانتی را بازی

می کند که دانشجویی انقلابی را پناه می دهد و در این باره اتفاقاتی هم برایش رخ می دهد. او نزدیک به یک دهه کمتر فیلم بازی می کند و تمرکزش را در عرصه فعالیت های تئاتری اش می گذارد تا اینکه سعید سهیلی، فیلم ساز مشه‌دی‌ها، نقش افسر عراقی را برای بازی در فیلم «مردی شبیه باران» به او پیشنهاد می کند. او در کنار ابوالفضل پورعرب در سال ۷۵ در هنرستان صنعتی شهید بهشتی مشهد جلودوربین رفت. مرحوم سعیدی در سال ۷۸ در دو فیلم و سریال دو فیلم ساز مشه‌دی‌ها هنرنمایی کرد. او بار دیگر با سعید سهیلی همراه شد و با «سهراب» با بازیگران مطرحی چون جمشید هاشم پور و جوهرنگیر الماسی همبازی شد. در همان سال در سریال تاریخی «آفتاب و زمین» به کارگردانی جواد شمقدری باولی ا... مؤمنی و بهمن دان همبازی شد که به مقطع تولد و زندگی امام خمینی^(ع) و خانواده اش در شهر خمین می پرداخت. او دو سال قبل از فوتش، در سریال دفاع مقدس «روژان» به کارگردانی ماشاء...، شاهمرادی زاده، فیلم ساز مشه‌دی‌های کرد که در سال ۸۲ از شبکه ۲ پخش شد.

زنده‌یاد سعیدی (نفر وسط) در نمایش «خانات»

- رضا سعیدی به حشش نرسید

مرحوم سعیدی در سال ۶۵ و در پنجمین جشنواره ملی تئاتر فجر بانمایش «شگرد آخر» به کارگردانی انوشیروان ارجمند به عرصه بازیگری در این رویداد برمی گردد. این بازیگر که در این اثر خوش درخشیده بود اما در کمال نایابوری حاضران در جشنواره، برای هماهنگ کردن ریتم نمایش «شگرد آخر» تقدیر به عمل آمد. شاپور ترکمن سرایی بازیگر «شگرد آخر» از جایگاه هنری و تلاش های خاص مرحوم سعیدی از این اثر سخن می گوید؛ «طراحی فوق العاده رضا سعیدی در «شگرد آخر» خیلی شاخص بود که توانست نمایش را زیر و رو کند. او در ادامه وارد بحث جالبی می شود، «درایوش ارجمند در جلسه گروهی به ماگفت، این کار برای اجرای جشنواره فجر بسیار عالی است و تکلیف کرد انوشیروان کارگردان باشد و رضا سعیدی طراح نمایش. رضا در آن نمایش شاهکار خلق کرد. در جشنواره منطقه ای که مشهد بود، گروه هایی شرکت کردند که همه برای فجر مدعی بودند. کارگردان گروه قزوین زمانی که نمایش را دید، در جلسه نقد یقه رضا سعیدی را گرفت و گفت تو به من خیانت کردی. تو طراحی خاصی انجام دادی که هنوز من از یک فرم روی صحنه حظ خودم را نبردم، تو بلافاصله آن را جمع می کنی و صحنه یخ‌بازان را آن را می آوری. به نظرم حق سعیدی در این کار خورده شد. این اثر یکی از نقاط عطف در تئاتر مشهد است اما اسمی از او برده نشد.»

- دلبران دور‌وا

دومین حضور زنده یاد سعیدی به عنوان کارگردان در جشنواره تئاتر فجر با نمایش «دلبران» رقم خورد. او در سال ۱۳۶۶ نمایشنامه «ایاس» را با نام «دلبران» روی صحنه جشنواره ششمین تئاتر فجر می برد. در این نمایش مریم روزنپناه همسر زنده یاد رضا سعیدی همراه با محمد الهی، غلامرضا عارف نژاد، احمد ریحانه، علیرضا سوزنچی، محسن کریمی و احمد مینایی بازی می کردند. زنده یاد سعیدی در اولین دوره برگزاری جشنواره تئاتر فجر در روزمان اجرای نمایش «خانات»، نمایشنامه متن «دلبران» را از صابری گرفت. رضا صابری در گفت وگو با نگارنده درباره زنده یاد سعیدی و «دلبران» اش می گوید؛ «اصغر سعیدی پدر رضا نسبتی فامیلی با پدرم داشت. هر دو در روستای شریف آباد سکونت داشتند. من با رضا سعیدی با نمایش «گور اوغو چنلی بل» اثر بهروز غریب پور در مشهد آشنا شدم. بازی او را در یکی از نمایش های مرحوم ماشاء... و وحیدی که اگر اشتباه نکنم «شیطان سفید» یا «فرعون» بود، دیدم. بازی اش را دوست داشتم. ازش خواستم بیاد «گلارگته» را بازی کند. بعد از آن نمایش خیلی با هم رفیق شدیم. در ادامه نقش اصلی «خانات» را بسیار درخشان بازی کرد و در جشنواره فجر هم درخشید. او در همان سال ها متن «دلبران» را از من گرفت که در جشنواره ششم فجر اجرا شد و در تالار وحدت اجرا کرد که در بخش مسابقه نبود اما حواشی خاص خودش را داشت.»

موسیقی بوده و من نیز توفیق مسئولیت تدوین سند ملی مکتب هنر رضی را داشتم که در مراحل نهایی شورای عالی هنر جمهوری اسلامی قرار دارد.

- سیاست گذاری هنری چیست؟

استاد ی با طرح این پرسش که سیاست گذاری هنری چیست؟ درباره آن گفت؛ مجموعه‌ای از اصول، اهداف و برنامه هایی که نهاد های دولتی، حاکمیت ها، کارگزاران و نهادهای فرهنگی وابسته به آن ها تدوین، اجرا و نظارت می کنند تا هنر در راستای ارزش های محوری توسعه پیدا کند و ما بتوانیم اولویت های هنری جمهوری اسلامی را مشخص کنیم. وی اهداف سیاست گذاری هنری را تحلیل علمی و فلسفه هنر هنرمند و خلاقیت هنری، ارتقای دسترسی عمومی به هنر، تقویت آموزش های هنری و توسعه اقتصادی برشمرد و افزود؛ ایجاد سیاست گذاری هنری مسائل اقتصادی، اجتماعی، قانونی و بین المللی را شامل می شود. چالش های آن نیز کمبود

درنگ

روایت با بیان استعاری

نگاهی به نمایش آیینی «نیمه شب»

نوید س‌رادار انمایش های آیینی، همیشه یک خطر بزرگ همراه خود دارند و آن کشیده شدن به ورطه نگاه صرف تاریخی است. نگاهی که امتداد رخداد های حوادث صدر اسلام به امروز را نمی بیند و در واقع یک تاریخ مرده و بی خاصیت را به چشم مخاطب می نشاند. در میان انبوه تولید این دست از نمایش ها، چند سال است که گروه فرهنگی هنری ماهور در شهر مشهد به طور منظم و با دغدغه رویدادهای روز، سراغ سوزه های آیینی می رود. ایام فاطمیه یکی از پایه های اصلی اجرای این گروه است و ماهو، امسال نیز با نمایشی به نام «نیمه شب» مردم مشهد را مهمان سالن اصلی تئاتر شهر کرده است. «نیمه شب» همچون اجراهای گذشته این گروه باغدغه‌هاست. با هویت و سختگوست. تاریخ را مشت می کند و به عینک رویدادهای روز می باشد. قصه این نمایش با محوریت عمار یاسر پیش می رود و برش هایی از زمانه امای علی^(ع) را روایت می کند. نقطه تمایز این نمایش نسبت به اجرای سال های گذشته این گروه و همچنین دیگر تئاترهای آیینی، روایت با بیان استعاری است. روایت استعاری از مفهوم خواب و بیداری، انتخابی جسورانه و تحسین برانگیز و در عین حال پرخطر، نمایش، دوالگو خط اصلی دارد. آن ها که در طول تاریخ در پی بیداری مردم هستند و گروه دیگری که خفتن، کری و کوری مردم را هدف گرفته اند. بیدارانی که صدای حق را می شنوند و خفتگانی که سر و گوش بسته را بر هوشیاری ترجیح می دهند. ایده بسیار نابی که اما از پله اول بالاتر نمی رود و گریبان نمایش را می گیرد. گریبانی که زمین گیر تکرار مدام مفاهیم استعاری خواب و بیداری می شود. بدون آنکه قدمی به جلو بردارد. تا آنجا که بعد از گذشت دقایقی از اجرا، در هر صحنه صرفا مفاهیم استعاری با زگو می شود. این تکرار در خط روایت نمی نشیند و «نیمه شب» از نداشتن قصه رنج می برد. صحنه ها خط سیر و ارتباط مشخصی با هم ندارند و اگر آن ها را جابه جا و حتی بخشی را حذف کنیم، لطمه ای به نمایش وارد نمی شود. با وجود اینکه رده هایی از زبان گسست در روایت، جای خود را در نقش پردازی ها نیز باز کرده است اما با این حال بازی با مطلوب است و استعاری جبهه حق و ندارد. «نیمه شب» طرح سعی کرده با نگاه استعاری جبهه حق و باطل را به تصویر درآورد اما در پایان، ضربه محکمی به این وجه متمیزه خود می زند و آن نتیجه گیری کلید اسراری طور در انتهای نمایش است. جمع بندی ای که به مخاطب می گوید فهم دریافت از آنچه بیان شد را ندارند! با این همه باید گفت «نیمه شب» زنده است. ایستاده. حرف می زند و از خواب ماندگان امروز می گوید. تاریخ را نافع می بیند و در میان زندگی روزمره تعریف می کند. اتفاقی که این تئاتر را یک سر و گردن از دیگر نمایش هایی با این مضمون بالاتر نگه می دارد. بالاتر برای دادن چشم انداز، برای گسترش دید مخاطبی که از این پس پای نمایش فاطمی می نشیند.

اخبار

هنری

مشهد

کارگردان «مثلت» این بار با تاریخ شوخی می کند

قیس قیس یساقی، کارگردان جوان مشه‌دی‌ها که از هفت ماه پیش بانمایش «مثلت» در تهران روی صحنه است، نمایش تازه‌ای را برای شرکت در جشنواره نمایش عروسکی تهران مبارک آماده اجرا می کند. این کارگردان درباره نمایش جدید خود به ایسنا گفت؛ نمایش تازه ما «جک نان» نام داد که مانند «مثلت» یک نمایش عروسکی برای تماشاگران بزرگسال است. این نمایش به لحاظ فرم با «مثلت» تفاوت دارد ولی فضا، اتمسفر و ژانر آن شبیه «مثلت» است. یساقی افزود؛ اجرای «مثلت» به دلیل برگزاری جشنواره نمایش عروسکی تهران مبارک، که از ۲۲ آذر تا سوم دی برگزار می شود، حدود سه هفته تعطیل خواهد بود و این اثر نمایشی از ۱۶ دی ماه دوباره اجراي خود را از سر می گیرد.

چارسوق

هنر

«عزیز» با شروع زمستان به سینماها می آید

فیلم سینمایی «عزیز» به کارگردانی مجید توکلی که مدت ها منتظر پروانه نمایش بود، پس از حضور در ده ها فستیوال بین المللی، روزهای پایانی پاییز روی پرده سینماهای سراسر کشور می رود. «عزیز» یک ملودرام عاشقانه است و

آزاده صدقی، روزبه حصاری، بهمن صادق حسنی، رضا عباسی، شیرین محسنی، عقیق بلوری و زنده یاد فاطمه محمدی در آن به ایفای نقش پرداخته اند.

هوش مصنوعی، کامران نجف زاده را به سفر می برد

فصل جدید برنامه «برمودا» با اجرای کامران نجف زاده از دی ماه در شبکه نسیم روی آنتن خواهد رفت. به گزارش ایسنا، فصل اول برنامه گفت وگومحور «برمودا» در ۵۲ قسمت از ۳۰ دی ماه ۱۴۰۲ به مدت سه شب در هفته روی آنتن نسیم رفت.